

Göteborgs Universitet

Statsvetenskapliga Institutionen

En studie kring kärnämnet samhällskunskap på studieförberedande och yrkesförberedande gymnasieprogram.

Examensarbete i Samhällskunskap

15 högskolepoäng

Höstterminen 2008

7863 ord

Författare

Anders Nordin

Handledare

Mikael Persson

Innehållsförteckning

1. Frågeställning.....	5
2. Bakgrund.....	5
2.1 Tidigare forskning.....	5
2.2 Gymnasiereformen på 1990-talet.....	6
2.3 Demokratiuppdraget.....	7
2.4 Hemmiljöns påverkan.	9
3. Syfte.	11
4. Metod:	11
4.1 Val av skola.....	11
4.2 Vad är fokusgrupper?.....	12
4.3 Uppläggning av undersökningen.....	13
4.4 Genomförande fokusgruppsintervjuerna	14
4.5 Analysmetod	14
5. Resultat:	15
5.1. Tänkbara resultat:.....	15
5.2. Genomförandet av undersökningen:	15
5.3 Resultat från de studieförberedande elevernas samtal.	17
5.4 Resultat från de yrkesförberedande elevers intervjuer.	18
5.5 Likheter och olikheter mellan eleverna på programmen.	20
6.Diskussion:.....	21
Fokusfrågor till uppsats:.....	28

Figur förteckning:

Figur 1: Tänkbara resultat: 15
Figur : Undersökningens resultat: 15

Förteckning bilagor:

Bilaga1: Fokusfrågor till uppsats: 28

Sammanfattning.

- Titel:** En studie kring kärnämnet samhällskunskap på studieförberedande och yrkesförberedande gymnasieprogram.
- Författare:** Anders Nordin
- Kurs:** Examensarbete i samhällskunskap
- Omfattning:** 15 högskolepoäng.
- Termin och år:** Höstterminen 2008
- Institution:** Statvetenskapliga Institutionen vid Göteborgs Universitet
- Handledare:** Mikael Persson
- Bakgrund:** I gymnasieskolan finns en skillnad i förhållningssättet till kärnämnen mellan studieförberedande och yrkesförberedande program. Det är intressant att undersöka varför dessa skillnader finns. För att som lärare minska dessa skillnader.
- Syfte:** Att ta reda på orsaken till dessa skillnader. Hemmiljön är en klar skillnad mellan de olika grupperna.
- Metod:** Undersökningen skedde genom att ha 4 st. fokusgrupper. 2 grupper för studieförberedande program och 2 från yrkesförberedande program. Samtalen fördes utifrån ett frågeschema. Det fungerade bra. Denna metod ger en öppnare samtalston och deltagarna känner sig mer bekväma i och med att undersökningen sker i samtalsform.
- Resultat:** Resultatet av fokusgruppsintervjuerna blev som antagandet i hypotesen att hemmiljön är den stora påverkaren av elevernas syn på samhällsfrågor. Detta gör att skolan måste agera så att det demokratiuppdrag som finns i Lpf 94 uppfylls. Forskning visar att skillnaderna mellan programmen inte minskat trots att alla gymnasieprogram nu är tre år mot tidigare två år för de yrkesförberedande programmen. Skolan har här en viktig roll för att förändra denna skevhet.

1. Frågeställning

Min frågeställning utgår från mitt intresse kring frågan varför det finns en skillnad mellan eleverna på studieförberedande och yrkesförberedande programmens förhållningssätt till kärnämnen. Min förförståelse säger mig att det inte är ovanligt att kärnämneslärare på de olika programinriktningarna inom gymnasieskolan känner och märker av denna problematik. Elever på de yrkesförberedande programmen saknar ofta intresse för de kärnämnen som ingår i studieplanen. Ett belysande exempel som kom mig att fundera kring dessa frågor var när jag för ett par år, i början på höstterminen, arbetade på en gymnasieskolas studieförberedande program, årskurs 1. Eleverna frågade vilka kriterierna var för MVG. När jag lite senare, samma termin, arbetade på ett annat gymnasiums yrkesförberedande program, också årskurs 1, kom frågan: ”Vad måste man göra för G?”

I min uppsats vill jag kartlägga varför denna stora skillnad finns och var den uppkommer. Någonstans på vägen måste denna inställning planteras när det gäller förhållandet till kärnämnen, i mitt fall samhällskunskap. Det visar sig att yrkes eleverna har ett svalt intresse för samhällsfrågor och samhällsengagemang.

Forskningsproblemet blir då den klassiska frågan kring vem som har påverkans möjlighet på eleverna? Är det faktorer i hemmiljön som påverkar och gör att denna skillnad finns? Tittar man på den tidigare forskningen inom detta område som Tiina Ekman gjort, liksom Verba, Schlozman och Brady så studier av visar de att hemmiljön är en stark påverkare och förmedlare av värderingar.¹

2. Bakgrund

2.1 Tidigare forskning

Ambitionen från dagens gymnasieskola är att minska de skillnader som finns mellan de studieförberedande- och de yrkesförberedande programmen. I läroplanen, Lpf 94, finns det högt ställda förväntningar på skolorna när det gäller demokratiuppdraget. Ett intressant

---

¹ Ekman. Sid. 40. 2007

påstående som Tiina Ekman ställer i sin avhandling ”Demokratisk kompetens” är att ”Om man verkligen vill minska skillnaderna mellan olika elevgrupper borde pedagogiken på de yrkesförberedande programmen ägnas större uppmärksamhet”². Detta är någonting man verkligen bör ta upp till diskussion för att på något sätt få fram en didaktisk form som passar denna elevgrupp.

Det finns ett antal svenska forskningar och uppsatser som tar upp detta ämne, vilka jag kommer att referera till. Den forskningen stannar på tröskeln till klassrummet. Den går inte över tröskeln för att ta reda på vad som just nu händer i hemmet och/eller i skolan. Målet är att uppnå så god överensstämmelse mellan vad teorin säger och vad som sker i verkligheten.

I ett examensarbete från Högskolan Malmö gjord av Aristoula Cromlidou, Barbara Mikolasevic ”Jag gör ingen skillnad, men...”³, tar även upp detta spørsmål. De ställer också frågan hur lärarens syn och attityder påverkar eleverna.⁴ Det framkommer i deras uppsats att skillnaderna mellan programmen kan bero på den socioekonomiska bakgrunden eller etnisk bakgrund.⁵

2.2 Gymnasiereformen på 1990-talet

Den gymnasiereform som genomfördes i Sverige på 1990-talet skulle bli ”en skola för alla” som vara tänkt som att vara en social utjämnare. En tanke var att minska skillnaderna mellan studieförberedande och yrkesförberedande program på gymnasieskolan. I denna reform⁶ standardiserades undervisningen så att alla elever på gymnasieskolan oavsett programriktning skall läsa tre år mot tidigare två. Tanken med reformen var att kärnämnen det vill säga, matematik, svenska, engelska och samhällskunskap skall läsas på alla program. För de yrkesförberedande programmen innebar detta att antalet timmar ökade i exempelvis samhällskunskap från 0 – 100 timmar. Det är ingen skillnad mellan eleverna på de naturvetenskapliga programmen och på de yrkesförberedande programmen alla läser samma grundkurser i samhällskunskap.

---

² Ekman. Sid. 16. 2007

³ Cromlidou, Mikolasevic.2007

⁴ Ibid. Sid 8

⁵ Ibid. Sid. 23

⁶ Statens Offentliga Utredningar SOU 1990/91 85

I en undersökning av Mikael Persson och Henrik Oscarsson 2008, "Did the egalitarian reforms of the Swedish educational system equalize levels of democratic citizenship?"⁷ visar författarna på att den förväntade minskningen av skillnaden mellan de olika programmen uteblivit, och att gapet ökat när det gäller att rösta samt intresset för politiska frågor. Resultatet av undersökningen visar att den krockar med den tidigare forskning⁸ som gjorts angående effekter på utbildningen. Persson och Oscarsson kommer i sin forskning fram till att gymnasiereformens intentioner inte var att uppnå social rättvisa, utan målet var att lyfta eleverna på yrkesförberedande program till samma nivå som eleverna på de studieförberedande programmen. Författarna tar också upp frågan om jämställdhetsreformen på 1990-talet och hur den påverkat synen kring på demokratifrågan i skolan.⁹

Resultatet i undersökningen gör att man kan ifrågasätta studietidens förlängning för de yrkesförberedande programmen, då ingen förändring skett. Det finns elever på dessa program som inte alls är intresserade av att vara i skolan och definitivt inte intresserade av att läsa kärnämnen. Detta ligger helt i linje med den förförståelse som finns hos många lärare på yrkesförberedande programmen. Ett antal av elever på dessa program kommer till gymnasiet med dåliga erfarenheter av sin tidigare skolgång. Det är inte ovanligt att elever med olika typer av inlärningsvårigheter inte klarar de teoretiska avsnitten i utbildningen. Denna studie tar upp några av de frågor jag ställer. Varför har man detta svala intresse? Vilka är de bakomliggande orsakerna till detta?

2.3 Demokratiuppdraget.

I Läroplanen¹⁰ skriver man att skolan har ett demokratiuppdrag. Demokratiuppdraget innebär att "skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhälle vilar på."¹¹ Ett led i skolans strävan är att varje elev skall "ta ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö och att man utifrån kunskaperna om demokratiska principer utveckla sina sin förmåga att arbeta i demokratiska former, och att man utvecklar sin

---

⁷ Persson & Oscarsson. 2008,

⁸ Ibid. Sid. 5

⁹ Ibid. Sid. 18

¹⁰ Läroplan för de frivilliga skolformerna. Lpf 94:10. 1994

¹¹ Ibid. Sid. 3

vilja att aktivt bidra till en fördjupad demokrati i arbetsliv och samhällsliv och stärker sin tilltro till den egna förmågan att själv och tillsammans med andra ta initiativ, ta ansvar och påverka sina villkor.”¹²

I skrivningen ovan menar man att när eleverna lämnar gymnasieskolan skall de ha förutsättningarna att delta i den demokratiska beslutsprocessen. Vidare talar den om att ”eleverna skall tillägna sig och utveckla kunskaper”. Kunskaper är ett viktigt medel för att ungdomarna skall bli ansvarskännande och aktiva samhällsmedborgare.

I efterkrigstiden har det skett en dramatisk ökning av utbildningsinsatser i de flesta industrialiserade länder. En viktig del i denna utveckling har varit att man satsar på kunskaper om samhället och förbereder medborgarna i demokratikunskap.¹³ Demokratiuppdraget har funnits i alla svenska läroplaner efter andra världskriget.¹⁴ Undersökningar visar att resursstarka elever inte har blivit hjälpta av de reformer som gjorts. Det finns en tendens till segregation genom det fria skolvalet och föräldrarnas utbildningsnivå och etnisk bakgrund som riskerar att öka skillnaderna mellan skolorna. I undersökningarna har man inte sett att sambandet mellan betyg och familjebakgrund ökat.¹⁵ Detta innebär att hemmiljön spelar en viktig del i elevernas syn på den demokratiska processen.

En undersökning gjord av Ellen Almgren¹⁶ visar att en alltmer segregerad skola påverkar elevernas demokratikunskaper.¹⁷ Detta kan i sin tur leda till ett stort glapp i den demokratiska kompetensen hos elever från olika skolor. Det finns ett belysande exempel i Fanny Ambjörnssons bok ”I en klass för sig”¹⁸, där hon beskriver skillnaderna som finns mellan tjejer i en Samhällsvetenskaplig klass, och tjejer på ett Barn- och Fritidsprogram och deras syn på varandra. Dessa skillnader finns även i synen mellan eleverna på de program jag undersöker studieförberedande och yrkesförberedande program.

Gymnasieskolans uppgift är att genom sin undervisning arbeta med ungdomarna så att de efter skolan skall vara förberedda på ett aktivt samhällsliv. Här spelar begreppet demokratisk kompetens en viktig roll. Tiina Ekman definierar begreppet demokratisk

---

¹² Läroplan för de frivilliga skolformerna. Lpf 94:10. Sid. 3. 1994

¹³ Westholm, Lindqvist. Niemi. 1990.

¹⁴ Ekman. Sid. 9. 2007.

¹⁵ Ibid. Sid. 14

¹⁶ Almgren. Sid. 164. 2006.

¹⁷ Ibid. Sid. 181.

¹⁸ Ambjörnsson. 2004

kompetens med att det är dels att man har demokratikunskaper och att det finns ett politiskt självförtroende hos personen.¹⁹

Skolan har uppdraget via Lpf 94 att ge alla elever kunskaper till att bli goda, aktiva, engagerade samhällsmedborgare oavsett vilken gymnasieutbildning eleven har, demokratiuppdraget.

Min förhoppning är att det resultat som jag kommer fram till kan vara en liten, liten, dörröppnare för vidare arbete med dessa frågor. Det finns ingen forskning där man gått ”över tröskeln” in i klassrummet för att se vad som händer där.

Uppdelningen mellan karaktärsämnen och kärnämnen är något som är en svensk företeelse. Att hitta utländsk forskning om detta blir i stort sätt omöjligt mer än allmänna artiklar kring lärarrollen som tar upp demokratifrågan. Demokratifrågan tar Steven E. Finkel upp i en artikel: “Can democracy be taught?” i Journal of Democracy Volume från oktober 2003²⁰. Helen M.G. Watt, och Paul W. Richardson skriver om motivation hos lärare i en artikel som har namnet: “Motivation for teaching”, från 2008²¹. Dessa båda artiklar ger en viss vägledning, men de svenska artiklarna anser jag är bättre då de insatta i den svenska skolan och de politiska beslut som ligger bakom dagens gymnasieskola.

2.4 Hemmiljöns påverkan.

Min hypotes är att den grundläggande synen kring demokratibegreppet skapas i hemmet. Denna hypotes stöds av den forskning som Tiina Ekman²² gjort. Hon skriver att barnens studieresultat påverkas av föräldrarnas socioekonomiska status. Vidare skriver hon att den hemmiljö som eleverna kommer från är nära kopplad till elevernas prestationer i skolan och deras identitet de har som medborgare. Vilka är då de grundläggande begreppen för en god hemmiljö? Det finns några punkter som är värda att ta upp. Den ena punkten som man genom forskning vet är att ungdomars värderingar till största delen kommer från familjen. Då den är den främste förmedlaren av dessa värderingar. Detta leder till att man får samma attityder som

---

¹⁹ Ekman. Sid. 12. 2007

²⁰ Finkel. 2003

²¹ Watt & Richardson. Sid. 405-407. 2008.

²² Ekman. Sid. 38 ff. 2007.

i familjen i övrigt. Dessa värderingar, attityder, tar man inte så sällan med sig till skolan. Den andra punkten är vikten av kommunikation. Denna ser olika ut beroende på utbildningsnivån i hemmet. Kommer man från ett hem där man diskuterar mycket får man en vana att föra diskussioner och att man lär sig analysera det som sägs. En tredje punkt som är intressant är att det finns en klar koppling mellan föräldrarnas utbildningsnivå och barnens studienivå. Här att man funnit en koppling mellan hembakgrund och barnens prestationer i skolan. Finns det en vana från studier i hemmet tar eleverna oftast med sig detta för sina egna studier. Detta är något som inte sker med automatik. På samma sätt som om man kommer från en familj som inte har studievana så är det inte så många som läser vidare till högre studier. En fjärde punkt är om man har diskussioner i hemmet och man för levande samtal är det tecken på god hemmiljö. Man stimuleras och blir stimulerad till att ta ställning, analysera. Ett sätt att mäta en god hemmiljö kan vara om ens barn fortsätter sina studier efter gymnasiet eller inte. De flesta forskare, enligt Tiina Ekman, är överens om att det är via familjen eleverna får sina värderingar. Hon har en invändning mot detta, då hon menar att det inte är säkert att det är den utbildningsnivå föräldrarna har som automatiskt påverkar eleverna. Ekman menar att det är sättet man kommunicerar och umgås på som är det avgörande för påverkan av eleverna i hemmet. Kommer man från en hemmiljö där de aktuella händelserna följs lockar detta till ett engagemang som i sin tur påverkar eleverna och leder till att man kommer att få lika attityder. Tiina Ekman hänvisar till Anders Westholms forskning. "The political heritage, testing theories of family socialization and generational change.(1991). Enligt Westholms forskning är det är få unga som opponerar sig mot de normer man har i familjen, och blir "politiska rebeller". Han fortsätter och menar att man inte är avståndstagande utan hellre satsar på kontinuitet mellan generationerna. Man följer de normer och värderingar som finns i familjen sedan tidigare. Tiina Ekman hänvisar också till en studie av Verba, Schlozman och Brady (1995) att samtal mellan välutbildade föräldrar och ungdomar påverkar ungdomarnas politiska aktiviteter i framtiden. Deras forskning har inte direkt med skolan att göra utan tar mer upp frågan kring intresse för politiska frågor och samhällsfrågor. Vidare visar de att välutbildade föräldrar har ett större politiskt intresse än andra. Dessa uttalanden stärker min hypotes att hemmiljön är en mycket stark påverkare av barns val av skola och utbildning. Jag kan se en koppling mellan deras arbete och vad som sker i hemmet och det som sedan eleverna har med sig till skolan. I och med att familjen är normgivande så tar eleverna med sig tankegången att det är viktigt att kunna sina kärnämnen som svenska, engelska, matematik och samhällskunskap dels för att kunna studera vidare men även att få en förståelse hur samhället

fungerar med internationella kontakter, språken, kunna göra beräkningar, matematiken, och inte minst samhällskunskapen för att få en övergripande bild av hur samhället runt oss fungerar med internationella relationer. Detta gör att hemmiljön är en så stark påverkare.

3. Syfte.

I min undersökning vill jag undersöka skillnaderna i förhållningssätt till kärnämnen, i mitt fall samhällskunskap, hos elever på yrkesförberedande program på gymnasieskolan jämfört med elever på studieförberedande program. Varför finns skillnaderna och vad beror de på? Är det elevernas bakgrund som hemmiljö, kompisar, gruppträck som påverkar? Jag vill undersöka var skillnaderna uppstår.

I den löpande texten kommer följande benämningar att användas: de studieförberedande eleverna kommer också att benämnas de teoretiska eleverna. De yrkesförberedande eleverna kommer också att benämnas yrkeseleverna. Dessa variationer för att göra texten lite lättare att läsa.

Den oberoende variabeln blir att hemmiljön är den faktor som spelar mycket stor roll inför det framtida studievalet. Min huvudhypotes är att om man har en hemmiljö där man för samtal och diskussioner kring aktuella händelser kommer detta att leda till ett samhällsintresse. Finns det ett intresse för samhället omkring en så leder det till att man blir mer lyhörd och intresserad för vad som händer i samhället. Omvänt borde det vara så att om man inte samtalar om aktuella händelser i någon större grad i hemmiljön så bör det leda till att man inte får något intresse för samhällsfrågor. Risken finns att man bygger sin samhällsuppfattning kring förutfattade meningar.

4. Metod:

4.1 Val av skola

För att göra min undersökning har jag valt en av två kommunala gymnasieskolor i Kungsbacka kommun. Båda skolorna har cirka 1350 elever. Anledningen till mitt val av skola beror på att den har större blandning mellan yrkesförberedande och studieförberedande program än på den andra kommunala gymnasieskolan, som är mer inriktad på

studieförberedande program. Båda skolorna är i övrigt likvärdiga och båda ligger på den övre halvan när man kvalitetsrangordnar gymnasieskolorna i landet. Bägge skolorna har under de senaste åren blivit ombyggda och renoverade. Det är två skolor med fräscha anpassade lokaler för sin verksamhet. Vid en nyligen genomförd elevenkät, ht 2008, är drygt 80 % av eleverna nöjda med skolan och undervisningen som bedrivs där. Detta bör göra att inget missnöje med skolan stör svaren på fokusgruppsfrågorna. Att valet föll på Kungsbacka kommun är dels av praktiska skäl eftersom jag bor och arbetar i kommunen. Kungsbacka är också en mycket expansiv kommun med stor inflyttning, arbetspendlingen till och från Göteborg är mycket hög vilket ger influenser från regionen om vad som är aktuellt inom många områden. Detta påverkar de kommunala skolorna att följa med i utvecklingen för att inte tappa elever till de privata skolor som finns i kommunen och dess närområde. De kommunala gymnasieskolorna har ett gott rykte då det kommer elever från grannkommuner som Mölndal och även från Göteborg.

4.2 Vad är fokusgrupper?

Metoden jag kommer att använda mig av i min undersökning är fokusgrupper. Cecilia Eriksson, Örebro Universitet, använder i sin avhandling ”Det borde vara att folket bestämmer” sig av fokusgrupper.²³ Hon beskriver valet av fokusgrupper som ett bra sätt att få en inblick i elevernas synsätt då det ger utrymme till inblick och eftertanke. Fokusgruppsintervjun är en form av gruppintervju, som leds av en samtalsledare. I detta fall är det jag som författare som är denna ledare och skall föra samtalet framåt. Metoden har två huvudsakliga användningsområden. Man kan studera innehållet i samtal och man kan se interaktionen mellan människor. Vad som sägs kan antingen ge en positiv respons eller också att någon framför motsatta åsikter.²⁴ Fokusgrupper finns också förklarade i Teorell, Svenssons bok. ”Att fråga och att svara”.²⁵ De beskriver metoden som en form av gruppintervju, där syftet är att kartlägga tankemönster och resonemang som kommer fram i den sociala interaktion som finns i gruppen. Frågor som är svåra eller känsliga att ge svar på, på egen hand, kan genom fokusgruppen komma upp på ett sätt som de annars inte gör det i en individuell intervju.

---

²³ Eriksson. Sid. 43. 2006.

²⁴ Ibid. Sid 44

²⁵ Teorell, Svensson. Sid. 90. 2007.

Då kan eleverna själva komma med svar till de frågor som ställs genom samtal med de andra i gruppen. I fokusgruppsarbetet samtalar och diskuterar man utifrån de givna frågor som jag som samtalsledare ställer. För att få svar på mina frågeställningar har jag sammanställt ett antal frågor som är relevanta i förhållande till min hypotes.²⁶

4.3 Uppläggning av undersökningen.

I undersökningen kommer jag att samla elever från olika program för att söka ett svar på min hypotes. Min förhoppning är att i fokusgrupperna få eleverna att samtala kring sin hemmiljö, kompisar, gruppsyck m.m. Undersökningen kommer att omfatta ca 20 elever i 4 grupper. Fokusgruppstorleken skall inte vara större än 5 elever/grupp. Min tanke är att göra 2 grupper /programinriktning. Det gör 2 grupper från studieförberedande program och 2 grupper från yrkesförberedande program. Utfallet kan riskera att uppfattas som inte helt vetenskapligt rätt med tanke på det lilla urvalet. Det underlag jag får fram kan ge en ganska god bild av vad eleverna anser vara viktiga, när det gäller kärnämnen och samhällskunskap i synnerhet och vad som påverkar eleverna till att tycka som de gör. Det eleverna säger under fokusgruppsintervjuerna kommer jag att anonymisera så att det inte skall gå att härleda svaren till en särskild elev. Eleverna har av sina lärare i samhällskunskap uttagits som lämpliga deltagare i grupperna utifrån de kriterier jag ställt. Kriterierna var att det skulle vara elever med blandade inställningar till samhällskunskap och ligga på olika betygsnivåer. I en fokusgrupps undersökning kommer förhoppningsvis åsikter och tankar fram kring de verkliga förhållandena, erfarenheter som eleverna har med sig till skolan. Detta kan leda till en aktivitet i gruppen som för samtalet framåt med den styrka ett bra samtal kan föra med sig. Jag anser att denna undersöknings metod är mycket lämplig då jag förhoppningsvis kommer att få en interaktion mellan eleverna, och jag hoppas också att följande skall hända under intervjuerna att eleverna kanske kan komma med kommentarer som ” Ja just det så gör också vi, eller inte gör hemma!” Har man det inte så bra hemma finns det risk för att man drar sig för att gå in i diskussionen. I dessa fall får jag gå och ta en aktivare roll för att få samtalen att gå framåt.

---

²⁶ Bilaga 1: Fokusfrågor

4.4 Genomförande fokusgruppsintervjuerna.

Fokusgruppsintervjuerna kommer att genomföras så att jag ställer frågor utifrån den frågemall jag har gjort i förväg. Jag kommer att anteckna det som sägs. Direkt efter att intervjuerna är avslutade i respektive grupp kommer jag att renskriva anteckningarna medan jag har allt i färskt minne. Den förmodade tiden för intervjuerna tror jag kommer att ligga på 1,5 timmar. De problem jag kan komma att stöta på är att eleverna i fokusgrupperna inte pratar eller att bara någon i gruppen pratar och tar över. Ansvar för att alla i gruppen för prata ligger på mig som ansvarig samtalsledare. Det är viktigt för mig som ledare att få alla i gruppen att yttra sig. Min roll i gruppen är dock inte att leda utan bara att lyssna och anteckna.

4.5 Analysmetod

Det analysinstrument som jag kommer att använda mig av är att jämföra verkligheten via fokusfrågorna i förhållande till ett tänkt idealläge. Verkligheten, hypotesen, är som jag skrivit tidigare att elever på olika program har helt olika intresse av samhällsfrågor, beroende på den hemmiljö de kommer från. Idealläget i min undersökning är att de flesta eleverna är engagerade och insiktsfulla kring vad som händer i samhället oavsett vilket gymnasieprogram eleverna går på. Jag kommer att grunda mina slutsatser på det material jag får fram i de olika fokusgrupperna och jämföra detta med den tidigare forskning som finns. Det intressanta är att se de eventuella skillnaderna på forskarnas syn från "tröskeln" och vad eleverna efterfrågar i sin utbildning. Skillnaderna ligger kanske i på vilken sida "tröskeln" man befinner sig! Undersökningen kommer att göras i skolan i elevernas skolmiljö där de befinner sig nu i en miljö där de känner sig bekväma och känner igen. Detta är en fördel för undersökningen att frågeställningarna är aktuella och beskriver deras liv och tankar "just nu". Det är så jag kliver över "tröskeln". Jag gör undersökningen när dessa frågor är aktuella.

5. Resultat:

5.1. Tänkbara resultat:

Ett tänkbart resultat jag kanske får fram i min undersökning kommer kanske att visa om det är hemmiljön som är den största påverkaren på eleverna när det gäller att skapa ”en bild” av hur dagens samhälle fungerar, och att det är denna ”bild” man har med sig till skolan. Har man en hemmiljö där man inte diskuterar samhällsfrågor påverkar det också valet av program på gymnasiet. Min förhoppning är att de resultat som kommer fram stämmer överens med mina punkter jag tidigare nämnt i punkt 2.4. Med utgångspunkt från det tänkbara resultat kan jag få en figur som visar att gynnsam hemmiljö bidrar till att skapa ett intresse för samhällsfrågor, medan en hemmiljö där man inte är särskilt intresserad av samhällsfrågor bidrar till ett svagt eller inget intresse för dessa frågor. Figuren kan då tänkas få följande utseende:

Hur ser hemmiljön ut?

Intresse för samhällsfrågor:

	Gynnsam	Ej gynnsam.
Ja	X	
Nej		X

Figur 1: Tänkbart resultat.

5.2. Genomförandet av undersökningen:

Fokusgruppsintervjuerna genomfördes under ett par dagar v. 50, 2008. Urvalet av eleverna som skulle vara med fungerade utmärkt. Jag hade ingen aning om vilka eleverna var eller på vilken betygsnivå de låg på innan eller efter intervjuerna. Diskussionernas intensitet

varierade väldigt mycket mellan grupperna. I redovisningen av samtalen framkommer denna skillnad tydligt.

Fokusgruppsintervjuerna genomfördes som jag planerat. Det var fyra grupper med fem elever i varje grupp. Två grupper kom från två olika studieförberedande program och två grupper kom från två olika yrkesförberedande program. Intervjuerna skedde i ett neutralt grupprum, med liten eller ingen insyn. Detta för att vi skulle få vara avskilda och utan risk att bli störda eller avbrutna. Allt kring intervjuerna fungerade mycket väl. I samtalen var det en stor skillnad i hur fokusgruppsintervjuerna fortskred. Samtalstiden med grupperna från de studieförberedande klasserna varade drygt 1,5 timmar och för yrkesprogrammen en knapp timme.

Av de elever som deltog i undersökningen från de studieförberedande programmen var sex tjejer och fyra killar. Under samtalen märktes ingen skillnad i samtalsintensiteten mellan tjejerna och killarna. Ingen framhävde sig mer än någon annan och man ställde frågor mellan varandra i grupperna. Eleverna lyssnade på vad som sades och kom sedan med sina inlägg, i den mån man hade något att säga. Det blev det mycket diskussion mellan eleverna. Jag behövde bara ställa frågorna, sedan kom samtalen automatiskt igång direkt.

Från de yrkesförberedande programmen var det 9 killar och 1 tjej som deltog i fokusgruppsintervjuerna. I dessa grupper var det en könsmässig snedfördelning. Anledningen till denna snedfördelning är att det är få tjejer som går på de yrkesförberedande programmen. När jag genomförde fokusgruppsintervjuerna med de yrkesförberedande programmets elever var det en helt annan aktivitet hos eleverna. Svarsaktiviteten var inte alls lika hög som hos grupperna med de studieförberedande eleverna. När det gällde de yrkesförberedande gruppernas samtal fick jag som ledare inta en aktivare roll för att föra samtalet framåt. Jag fick fråga om och om igen för att överhuvud få ett svar. De svar jag fick från eleverna var överlag enstaviga. I varje grupp fanns det en eller ett par elever som försökte att föra samtalet någorlunda framåt. Det blev aldrig någon diskussion eller gemensamma samtal. De som svarade gjorde det utifrån sin horisont. De blev inte ifrågasatta eller att någon höll med. Alla elever sa ändå något, om är lite, som svar till olika frågor.

5.3 Resultat från de studieförberedande elevernas samtal.

Fokusgruppsintervjuerna med eleverna från de studieförberedande programmen genomfördes så som jag tänkt mig. Samtalen och tonen i samtalen flöt på enkelt och obesvärat. Deltagarna kom med synpunkter kring deras hemmiljö, skolan och kommenterade utan att lägga värderingar de andra gruppmedlemmarnas svar. I min resultatredovisning koncentrerar jag mig på att redovisa de resultat som är relevanta för min undersökning.

Den första frågan gällde om man har dagstidningar i hemmet. I stort sätt alla elever på de studieförberedande programmen har minst en dagstidning. En elev hade inte tidning på grund av familjesituationen som gör att man inte råd med tidning. Eleven löste detta genom att läsa tidning på biblioteket samt att läsa tidningar på internet. Alla eleverna ansåg att följa med vad som står i tidningen är viktigt och nödvändigt för att kunna följa med i aktuella händelser. Eleverna på dessa program upplevde att man har mycket böcker i hemmet, men flera läser nästan aldrig då de inte upplever sig ha tid under läsåret. Skönlitterära böcker anser eleverna att det hör loven till, under läsåret ägnar man tid till skolböckerna. Tidskrifter läser man eller bläddrar man genom i mån av tid. Alla familjer till de studieförberedande eleverna har ett relativt stort intresse för samhällsfrågor. I flera av hemmen förs ofta samtal eller diskussioner kring aktuella händelser och kriser. I några fall, när man har delade åsikter, går diskussionens vågor höga vilket är något som eleverna uppskattar. Det är inte ovanligt att man diskuterar varslen som är lagda då ett par elever har föräldrar som riskerar att bli utan arbete då de är konsulter inom databranschen med kopplingar till bilindustrin. De varsel det pratas om är de varsel som lagts inom bl. a fordonsindustrin och dess underleverantörer i Västsverige under hösten 2008. De flesta föräldrarna har en högre eftergymnasial utbildning. Eleverna är övertygade att deras föräldrars utbildningsnivå och yrken gör att man har det samtalsklimat man har i hemmet. Händelser i världen följer dessa elever med stort intresse. Presidentvalet i USA tyckte de var intressant. USA:s inblandning i olika konflikter verkar vara ett ofta uttaget diskussions ämne. Eleverna var väl uppdaterade vad som händer i världen just nu. Man följer, stöder, de synpunkter och åsikter man kommit fram till i hemmet. Kompisarna verkar inte vara de stora påverkarna när det gäller intresset för samhälls frågor. De är mer bollplank och någon man tar upp det man diskuterat hemma med för att få bekräftelse på sina ståndpunkter. Kompisarna till de teoretiska eleverna spelar dock en annan stor och betydelsefull roll som inte har med samhällsintresset att göra. Föreningsaktiviteten är ganska hög både hos dessa elever eller deras föräldrar. Drygt hälften är med i en förening och någon var tränare. En elev

har en förälder som sitter i en föreningsstyrelse. Man gör detta för att ställa upp som en samhällsinsats.

Dessa elever anser att det är ett öppet klimat med mycket samtal och diskussioner på Samhällskunskapslektionerna. Man uppmanas att ta ställning och motivera sitt ställningstagande. Aktuella händelser tas upp efter behov, men man har som de uppfattar inte direkt tid avsatt till detta, utan tar upp aktualiteter om det är något speciellt som sker. Eleverna uppfattar lektionerna som intressanta där man får jobba med olika projekt som leder fram till en personlig utveckling inom området. Man får på så sätt en insikt i hur saker och ting fungerar. Vilket samband allting har med varandra. Några elever skulle vilja lära sig mer om ekonomi för att se kopplingarna till nationalekonomin. Nu läser de om ”samhällets ekonomi” men tycker det inte ger tillräckligt. Någon elev skulle vilja fördjupa sig i politik. Alla de intervjuade eleverna är helt överens om att samhällskunskapsämnet är ett mycket viktigt ämne som ger kunskap om samhället. Hur det fungerar. Att man kommer att ha nytta av sina kunskaper i ämnet efter skolan var det total överensstämmelse. Alla dessa elever på de studieförberedande programmen är eniga om att utan det klimat man har i hemmet skulle de inte vara så intresserade av samhällsfrågor man är. När det gäller eleverna från dessa program ser jag ett klart samband mellan en stimulerande hemmiljö och samhällsintresse.

5.4 Resultat från de yrkesförberedande elevers intervjuer.

Intervjuerna i fokusgrupperna med eleverna från de yrkesförberedande programmen var mycket annorlunda mot intervjuerna för de studieförberedande eleverna. I dessa intervjuer fick jag ta en mycket mer aktiv roll som ledare för att föra samtalen framåt. Orsaken kan kanske vara elevernas ovana att prata om dessa saker. Eleverna på de yrkesförberedande programmen har i de flesta fall en dagstidning hemma, men bara ett par öppnar tidningen. Gör man det kollar man in sporten eller serierna. ”Sånt där annat tjafs” dvs. samhällssidorna och nyhetssidorna, läser man inte. Hemma äter och sover man.

Några elever har föräldrar som risker att bli varslade. Ingen hade en levande, ofta förekommande, diskussion hemma om aktuella händelser som varsel. Det är samma varsel som nämnts tidigare. Det är bara något som man inte kan göra något åt. En elev uttryckte att ”Vem bryr sig? Göran Persson gör ju ändå vad han vill ändå!” När jag påpekade att det är Fredrik Reinfeldt som är statsminister så var det ”han som gör vad han vill.” Någon elev

trodde att ”farsan” hänger nog med för ”han tittar på alla nyhetssändningar”, men han frågar sällan eller aldrig någonting”. Man läser inga böcker. Ett par yrkes elever talar ändå om ett visst intresse för samhällsfrågor i hemmet men då är det mest inriktning på enstaka frågor som t.ex. invandring. Föräldrarna till dessa elever har i de flesta fall ingen eftergymnasial utbildning. En förälder hade läst på Chalmers. En elev visst i alla fall att hans mamma var sjuksköterska med personalansvar. Av de intervjuade eleverna var det bara ett par som berättade att man har diskussioner hemma kring samhällsfrågor. De flesta av elevernas föräldrar jobbar inom olika hantverksyrken. Ett par föräldrar har andra typer av jobb.

Bland yrkes eleverna i fokusgrupperna tycker cirka hälften att samhällskunskap är ganska kul medan någon anser att det är ett helt onödigt ämne. Flera tyckte att det är för mycket politik prat. Visserligen får man göra en del roliga saker. Att diskutera aktualiteter kan ibland vara ganska kul om ämnet är intressant som t ex. invandrare, pedofiler och våldtäktsmän. En elev gav kommentaren att diskussioner är alldeles onödigt. Av eleverna på yrkesprogrammen upplever cirka hälften som kul att det i bland blir samtal och diskussioner på lektionerna. Politiska frågor diskuterar man lite. En elev tycker det är viktigt. När det gäller aktualiteter kom presidentvalet i USA upp. Flera kunde inte förstå varför man måste prata om det så mycket. Vad berör det oss? Den elev som var aktivast som svarade sina kamrater att det är så viktigt därför att det berör oss alla hur det går för USA. Eleven tog exemplet med de varsel som lagts under hösten. Direkt kom en kommentar att ”han vill visa sig duktig!” Flera av eleverna från de yrkesförberedande programmen ville lära sig mer om var ”Brott och Straff”. På min fråga om varför just detta ämnesval kom svaret att det är bra att veta. Det verkar spännande och någon hade en kompis som åkt fast. En elev vill lära mer om politik och ekonomi för det är nog ändå ganska bra att känna till. Den eleven har en mamma som är fritidspolitiker. Påverkan av hemmiljön för den eleven? Eleverna på de yrkesförberedande programmen umgås överlag med kompisarna på helt andra villkor är eleverna från de studieförberedande programmen. Av samtalen förstod jag att det är viktigt att inte bryta mönstret gentemot kompisarnas ganska stora grupptryck. Under fokusgruppsintervjuerna fick jag arbeta mycket med att få dessa elever att säga något och att se till att deras gruppkompisar inte kom med kommentarer som kunde leda till tystnad. Jag fick en känsla av att man inte ville göra bort sig, svara fel. Trots att inga svar var givna och att det handlar om elevernas tankar och upplevelser. Flera gånger fick jag påpeka att det är deras egna tankar och funderingar det handlade om, inget annat.

5.5 Likheter och olikheter mellan eleverna på programmen.

De svar jag fick i undersökningen stämmer väl överens med de punkter jag satte upp i punkt 2.4. Genom att göra en jämförelse mellan resultaten mellan de olika inriktningarnas fokusgrupper kan jag få en bild över deras likheter och olikheter. Det visar säg inte oväntat att dessa likheter och olikheter finns i elevernas synsätt. Överlag var det så att man i de flesta hem pratar om de varsel som ligger. Jag uppfattade att man samtalande om detta på olika sätt och med olika infallsvinklar. Hemma hos de studieförberedande eleverna diskuterade man orsaken till varslan medan man i hemmen hos de yrkesförberedande eleverna överlag pratade om vilka som blivit varslade och vad som händer med dem. Elever från båda inriktningarna har föräldrar som gått ur eller inte varit med i a-kassan vilket leder till ekonomisk oro för framtiden. Detta diskuteras i många hem.

En annan likhet mellan programmets elever är också att man inte besöker biblioteket speciellt ofta, men anledningarna är olika. Yrkes eleverna läser väldigt lite eller inte alls och ser ingen anledning till att gå dit. De teoretiska eleverna har inte tid, men kan gå dit på sommarlovet. Gemensamt för alla elever är att man besöker skolbiblioteket för att söka information till olika skoluppgifter. Helst söker man på internet.

På min fråga om de visste vad som hänt i Bombay och Aten den sista tiden var det bara en som hade hört talas om något men inte riktigt vad. Nobeldagen den 10. de december var ingen känd dag. Jag ställde denna fråga då jag intervjuade två grupper den dagen. En studieförberedande och en yrkesförberedande grupp.

Det resultat jag kommit fram till är att hemmiljön är en tydlig påverkare på eleverna och deras intresse för samhällskunskap. Inte i någon av intervjuerna med de studieförberedande eleverna kom gruppsytryck upp på samma sätt som hos yrkesprogrammen. Kompisarna intar en mycket viktigare roll och centralare roll för eleverna på de yrkesförberedande programmen än för eleverna på de studieförberedande programmen. En annan påtaglig skillnad mellan eleverna är att flera av yrkesprogramseleverna har jobb vid sidan om. Pengar är en viktig drivkraft.

Resultatet från mina fokusgruppsintervjuer visar att en gynnsam och intresserad hemmiljö påverkar elever i deras samhällsintresse. Det förväntade resultatet överensstämmer med slut resultatet.

Så ser hemmiljön ut?

Intresse för samhällsfrågor:

	Gynnsam	Ej gynnsam.
Ja	X	
Nej		X

Figur 2: Undersökningens resultat.

6.Diskussion:

Resultatet i min undersökning är intressant så till vida att den bekräftar min hypotes om att det finns en ganska klar skillnad mellan studieförberedande program och yrkesförberedande när det gäller intresset för samhällskunskap, men också de andra kärnämnen, samt att hemmiljön spelar en mycket viktig i stort sätt avgörande roll för elevernas val av studieinriktning. En tydlig indikation är att alla elever på de studieförberedande programmen kommer från hem där man för en aktiv samhällsdebatt. I flera fall var föräldrarna välutbildade med ett intresse för samhällsdebatten. Flera av eleverna planerar att studera vidare till statsvetare, nationalekonom, socionom, lärare, journalist, ekonom eller ingenjör. Debatter förekommer oftare på de studieförberedande klassernas samhällskunskapslektioner. De planerade debatterna i dessa klasser går till på följande sätt: Individuellt förbereder eleverna, en eller ett par, ett debattämne som man sedan är debattledare för. Debatterna gör att alla elever aktivt måste söka information om debattämnet och analysera det de får fram. De känner att de utvecklas eftersom debattämnen tar upp rubriker de övriga eleverna kanske inte har så stor kännedom om. Eleverna får reda på debattämnet ett par dagar innan och måste komma förberedda till debatten. Dessa debatter har också en direkt koppling till de debatter man har kring aktuella händelser genom att man lär sig att debattera, analysera. Genom att debattera lär sig eleverna att lyssna, argumentera, analysera det som sägs, komma med egna inlägg, ta ställning i frågor. Detta är en viktig form av demokratikompetens och utveckling. Flera av eleverna på de studieförberedande programmen tycker att de har hjälp av debatterna i skolan när de diskuterar i hemmet. De lär sig att ifrågasätta vad som sägs i

hemmet samtidigt som de omvänt kan föra fram åsikter från hemmet i debatterna i skolan. En direkt koppling till hemmiljöns betydelse och påverkans grund.

Det är mycket intressant när man läser den forskning som finns om hemmiljöns starka socialisationsprocess²⁷. Denna process leder till att man på så sätt ger en bra grund för kunskapen om skillnader i de medborgerliga identiteterna kommer fram. Familjen är den basen för den identitet som man har när man växer upp, skolan har en sekundär plats i detta sammanhang.²⁸ Det visar sig också att sättet att kommunicera på mellan föräldrar och deras barn påverkar barnens framtida politiska aktiviteter. När man läser det Tiina Ekman skrivit om i sin avhandling och den forskning kring ämnet hon refererar framgår det tydligt hur viktig hemmiljön är och hur den påverkar barn och ungdomar. Ofta är det skolan som får stå i ”skottgluggen” när det gäller frågan om elevernas demokratikunskaper. Skolans roll är att bygga upp eleverna så att de bli aktiva och insatta medborgare.

I ämnet samhällskunskap kan jag se en markant skillnad i inställningen i viljan att lära mellan programmen. Eleverna på Yrkesprogrammen kommer mycket sällan med en fråga under lektionerna. Under intervjuerna med eleverna på yrkesprogrammen när det gällde diskussioner och samtal i hemmet var de inte så många och intensiva utan mer bara ett allmänt konstaterade kring vissa frågor. Uttalanden jag hört i klassrummet är ”ut med alla invandrare som lever på socialbidrag, skicka i väg alla invandrare som sitter i fängelse och dödsstraff för våldtäktsmän och pedofiler!” är inte ovanliga hos eleverna på de yrkesförberedande programmen. Dessa elever har oftare en mer oförsonliga i sina inställningar till många samhällsföreteelser. Uttalanden som dessa tolkar jag som en form av xenofobi vilka till stor del grundar sig okunnighet och förutfattade meningar. Frågan är då var får eleverna dessa åsikter från? Vi vet att kompisarna är relativt viktiga, men vad jag kunde förstå under samtalen var detta inte något man pratade med kompisarna om. Genom forskning vet vi att hemmiljön är den stora påverkaren av ungdomars åsikter så då borde elevernas åsikter vara en prägel från hemmet. Från samtalen i fokusgrupperna med eleverna från de yrkesförberedande programmen kunde jag konstatera att det inte är så ovanligt med kommentarer från hemmet, inte så mycket har diskuterat frågan i hemmet utan mer konstaterat fakta. Hemmet betyder mycket för vilket synsätt man har med sig till skolan. Vad jag kan förstå från samtalen i fokusgrupperna med de yrkesförberedande grupperna är det i flera fall förutfattade meningar

---

²⁷ Verba, Schlozman & Brady. 1995

²⁸ Ekman. Sid. 43. 2007.

och okunskap som styr många åsikter. Dessa åsikter tar man som sanna och man är bekväm med det och vill inte ändra sin mening. Risken om man hårddrar och bearbetar deras förutfattade meningar kan bli att hela deras världsbild rämnar när man upptäcker att det som ”jag” trodde var sanning inte var det. Kompisarnas påverkan uppfattar jag som mycket större på yrkes eleverna då de tillbringar mycket tid tillsammans än förhållandena mellan eleverna på de studieförberedande programmen och deras kompisar.

En annan orsak som påverkar alla elever är deras egen självkänsla. Har de en hög eller låg självkänsla påverkar detta elevens motivation att delta i ett aktivt samhällsliv med den demokratiska kompetens de skall ha tillägnat sig i skolan. Eleverna från de studieförberedande programmen har en betydligt högre självkänsla, självbild och själsäkerhet än de yrkesförberedande eleverna. Med en låg självkänsla, självbild, riskerar man att bli passiv och man grundlägger då åsikten att man inte tror sig om att klara av någonting, ”de andra” vet bättre, och att ”min” åsikt räknas inte. Detta är ett, i mina ögon ett sätt, komplicerat spel. När elever på yrkesprogrammen är i sin grupp kan de vara mycket kaxiga, tuffa med attityd. För eleverna på de yrkesförberedande programmen finns det två olika sidor. Då har de en helt annan framtoning och säkert Den ena sidan är när de är i sin kommande yrkesroll som mekaniker eller chaufförer. Den andra sidan är när de har kärnämnen och de skall diskutera en aktuell samhällshändelse t.ex. då är de tysta och har inga åsikter.

Min övertygelse är att man alltför lätt drar ”alla” över en kam när det gäller eleverna på de yrkesförberedande programmen. Detta är något som inte bara händer mellan elever från olika program utan det har även kommit kommentarer från lärare på de studieförberedande programmen. Eleverna på yrkesprogrammen kommer ofta i sina arbetskläder direkt från verkstaden, om de har praktik, till bamba. Detta är en särskiljning. Deras klädsel i övrigt är i många fall mer utstickande med tröjor som har raggarmotiv eller nationalistiskt innehåll. Det senare tas upp till diskussion med eleverna. Jag upplever i mitt arbete som lärare på ett gymnasium med både studieförberedande och yrkesförberedande program att dessa skillnader finns mellan de olika studieinriktningarna. Man drar sig för att bryta mönstret för att umgås med elever från ”fel” program. Det finns klara likheter med vad Fanny Ambjörnsson skriver i ”I en klass för sig”²⁹. Där hon jämför kvinnliga elever på ett samhälls-, barn- och fritidsprogram, och deras sett att se på varandra och deras liv. Det är slående med de likheter

---

²⁹ Ambjörnsson. Sid. 53 ff. 2004.

hon tar upp i sin bok och den verklighet som finns idag. Elever mellan olika yrkesförberedande program känner varandra och umgås.

Tidigare forskning, som finns refererad till, har till största delen stannat vid dörren medan eleverna är de som finns på den andra sidan tröskeln upplever undervisningen och är de som har med sig värderingar och normer från hemmet. Det är i klassrummet som påverkan på eleverna kan göras och där har de möjlighet att utvecklas till de ansvarsfulla och medvetna samhällsmedborgare som ligger i skolans demokratiuppdrag enligt Lpf 94. Påverkan måste göras på alla olika gymnasieprogram för att få eleverna så att de uppfyller önskningarna, förväntningarna, i demokratiuppdraget. Persson och Oscarsson visar i sin undersökning³⁰ att gymnasiereformens förväntningar på en minskning av klyftan mellan de olika programmen inte skett, trots att man ökat studietiden med ett år för de yrkesförberedande programmen, så att alla gymnasieutbildningar nu är tre åriga. Gymnasiereformen var tänkt att bli en ”skola för alla” som skulle vara som en social utjämnare. Något som inte har skett. Problematiken kvarstår. I min undersökning blev resultatet lika som i andra undersökningar att det är hemmet som är den stora påverkaren för utvecklingen av elevernas demokratikompetens. Det är familjens socioekonomiska bakgrund som påverkar eleverna till deras åsikter som tidigare har konstaterats.

När det gäller elevernas inställning till kärnämnen har jag sett den markanta skillnad som finns mellan eleverna på de olika gymnasieinriktningarna. Eleverna har helt enkelt olika synsätt på dessa ämnen. De studieförberedande eleverna ser kärnämnen som en del i sin utveckling och deras möjlighet att studera vidare, medan yrkeseleverna ser som något nödvändigt ont. Det är viktigt att skapa en vidgad syn för förhållanden i samhället för att skapa en bredare förståelse och därmed infria det demokratiuppdrag som staten genom Lpf 94 förväntar sig att skolan skall uppfylla. Genom att bygga upp elevernas självkänsla får de en ökad självsäkerhet vilket bidrar, gör att, till att de lättare ser sitt eget värde, och kan utveckla sig till starka självständiga individer. Det finns samma möjligheter för eleverna på de yrkesförberedande gymnasieprogrammen i förhållande till de elever som går på de studieförberedande programmen att bygga upp deras självbild och självkänsla. Att skapa denna förbättring är ett mycket viktigt didaktiskt uppdrag för skolan att genomföra. En undervisningsmetod som inte förekommer på många skolor är den ämnesintegrerade undervisningen. Didaktiskt måste man från skolan göra så att elever som kommer från en

---

---

³⁰ Persson & Oscarsson. 2008.

hemmiljö där man inte samtalar och diskuterar särskilt mycket, eller inte alls, möjligheter att skaffa sig grundläggande kunskaper i retorik så att man kan vara med i diskussioner och samtal på ett helt annat sätt än tidigare. Med en ämnesintegrerad undervisning går det att visa den självklara kopplingen mellan olika ämnen och betydelsen av en övergripande kännedom kring olika samhällsföreteelser. Det skapar en grund för den demokratiska grundsynen. Elever som kommer från hem med en svagt stimulerande hemmiljö får då möjlighet att skaffa sig de kunskaper man inte får via hemmet. Vi vet genom forskning att en stimulerande hemmiljö som skapar elever med en stark identitet. Min övertygelse är att hemmiljöns påverkan genom föräldrarnas utbildning och jobb har en tydlig påverkan på elevernas syn på demokrati begreppet som i sin tur leder till ökad demokratiskkompetens. Detta är något som skolan inte ger i lika stor utsträckning³¹ i och med att man för med sig de normer och värderingar man har i hemmet. Diskuterar man inte föds heller inte något intresse. Särskilt inte för frågor som man upplever ”fjärran” från deras egna liv. Man ser inte kopplingarna mellan olika händelser och hur de påverkar varandra i många fall. På fordonsprogrammet där jag jobbar, har vi satt ett krav på eleverna, som går på programmets transportinriktning att de måste vara godkända i alla kärnämnen för att få köra upp för lastbilskörkortet. Ett krav som är ett bra och effektivt påtryckningsmedel med god genomslagskraft. Detta ger eleverna insikt om att kärnämnen har en viktig betydelse för deras framtida yrkesinriktning. Det är viktigt att kunna räkna, läsa, förstå och prata engelska och att känna till samhällets struktur. Vår värld blir mer och mer beroende av utlandet och internationella relationer. Detta gör att kärnämnen blir viktigare och viktigare i framtiden. Man kommer inte att kunna överleva utan dessa kunskaper. Många företag har idag engelska som koncernspråk. Man måste kunna det i princip oavsett var i företaget man befinner sig. Med den datorisering som har pågått ett antal år och sker måste man kunna göra beräkningar av olika slag. Över allt detta ligger samhällskunskapen för att man skall få en förståelse över varför saker och ting sker. Inget händer utan anledning.

Ett intressant resultat av min undersökning är att kompisarna inte är de stora påverkarna som jag trodde de skulle vara. När jag pratar med eleverna på de yrkesförberedande programmen får jag en uppfattning om att kompisarna är viktiga och att man tillbringar mycket tid tillsammans. Det är dock så att man inte som eleverna på de studieförberedande

---

³¹ Ekman. Sid. 45. 2007.

programmen diskuterar vad man pratat om hemma utan det är andra saker man gör med kompisarna.

Något måste ske i klassrummet som gör att eleverna på de yrkesförberedande programmen kan lyftas till att bli de aktiva samhällsmedborgare samhället vill att de skall bli. Ett didaktiskt dilemma.

Efter denna undersökning kommer frågan: På vilket sätt kan jag som lärare påverka eleverna på de yrkesförberedande programmen till att bli mer ansvarstagande, och insatta samhällsmedborgare så att de uppfyller kriterierna som gymnasiereformen efterfrågar? Vad skall skolan göra för att minska denna klyfta och hur skall det gå till så att glappet, som Persson & Oscarsson beskriver, minskar mellan de olika programmen? En tanke kan vara att man lär eleverna debatteknik som grundläggande retorik. Lära sig analysera.

7. Litteraturförteckning:

Almgren, Ellen. 2006. Att fostra demokrater. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. Skrifter utgivna av Statsvetenskapliga föreningen i Uppsala, 164.

Ambjörnsson, Fanny. 2004. ”I en klass för sig” ”Fina flickor spottar inte.” Sid. 53 ff.

Kompendium. Göteborgs Universitet

Cromlidou, Aristoula, Mikolasevic, Barbara . 2007.C-uppsats. ”Jag gör ingen skillnad, men...” Högskolan Malmö

Ekman, Tiina. Avhandling . 2007.”Demokratisk Kompetens” . Göteborgs Universitet

Eriksson. Cecilia.2006. ”Det borde vara att folket bestämmer”. Örebro universitet

Finkel, Steven E. 2003.Artikel: “Can democracy be taught?” Journal of Democracy Volume 14, Number 4 October 2003

Läroplan för de frivilliga skolformerna. Lpf. 1994. Lpf. 94:10

Persson, Mikael, Oscarsson, Henrik. 2008. Rapport. “Did the egalitarian reforms of the Swedish educational system equalize levels of democratic citizenship?” Göteborgs Universitet

Statens Offentliga Utredningar. SOU 1990/91 85. SOU 1997:107

Teorell, Jan, Svensson, Torsten . 2007.”Att fråga och att svara”. Liber

Watt, Helen M.G. Richardson. Paul W.2008. Artikel: “Motivation for teaching”, Learning and Instruction 18. _

Westholm, Anders, Lindqvist, Arne, Niemi., Richard G. 1990.”Education and the making of the informed citizen: Political literacy and the outside world. Publicerad, Theachers Collage Press.

Bilaga 1.

Fokusfrågor till uppsats:

1. Har du någon dagstidning hemma?
2. Har du många böcker hemma?
3. Finns det ett intresse för samhällsfrågor i ditt hem?
4. Samtalar ni hemma kring samhällsfrågor och/eller aktuella samhällshändelser?
5. Följer du själv med i vad som händer i världen?
6. Läser du mycket böcker, tidskrifter?
7. Besöker du biblioteket?
8. Vad gör dina föräldrar?
9. Vilken utbildning har dina föräldrar?
10. Är du med i någon förening?
11. Har du eller någon av dina föräldrar något förtroende uppdrag i en förening?
12. Vad gör er intresserade av samhällskunskap i skolan?
13. Om du inte är intresserad vad skulle få er att bli det?
14. Tar er lärare upp aktuella händelser till diskussion på lektionerna?
15. Har du möjlighet att ta upp och diskutera aktuella händelser på lektionerna?
16. Tror du att du kommer att få användning av dina kunskaper i samhällskunskap när du slutat skolan?
17. Är det viktigt för dig att få bra betyg i samhällskunskap?